

EN OPSANG FRA KIERKEGAARD!

- Som man tar det!

Af cand phil Kirstine Andersen, Kompashuset

På trods af vejret. Trods regeringen. Trods min umulige mand. Trods tidernes forfald. Trods alt. Hvad kan jeg gøre? Hvordan få øje på hvad vi selv kan gøre - trods alle umuligheder og nødvendigheder?

Som studerende var jeg tilkalddevikar i børneinstitutioner. I én børnehave blev personalet altid trætte ved tanken om at skulle have børnene ud, når det var regnvejr. Alt det tøj af og på, alt det griseri - og så stå og fryse i regnvejret. Det var svært for dem at få en god arbejdsdag ud af det, og derfor blev de helst inde. Hvis de gik ud, var humøret gråt som skyerne.

I en anden børnehave forstod de at vende situationen om: Juhu, det regner, nu skal vi have temadag om vand. Hvad skæg kan vi få ud af et regnvejr – nu hvor vi har fået det helt gratis foræret? De udnyttede det faktum, at *børn* synes det er sjovt med regnvejr, vandpytter og paraplyer.

Historien viser hvordan de forstod kunsten at finde mulighederne i det, som er. Vejret var det samme, men der var stor forskel på måden at *forholde* sig til det på.

Historien illustrerer et ucharmerende træk ved den danske mentalitet. Vi reagerer alt for ofte som pædagogerne i den første børnehave. Derfor er det tid til en lille opsang fra Søren Kierkegaards tænkning.

Netop vores 'forholdemåder' står helt centralt i Kierkegaards forfatterskab: Det er ikke den ydre verden og dens tilskikkelser, men måden vi forholder os til den, der er det egentlige i livet. Livet består af nødvendighed og mulighed, som vi hele tiden må sætte sammen. Nødvendighed er det, jeg ikke kan lave om på - for eksempel vejret. Mulighed er måden, jeg forholder mig til livets nødvendigheder på, og dét er vores udfordring som mennesker.

Jeg har ikke selv bestemt, hvilken barndom, jeg har haft, men det er mig, der vælger, hvordan jeg forholder mig til den. Jeg er ikke herre over alle livets tilskikkelser, men det er mig, der vælger, hvordan jeg forholder mig. Kierkegaard anskueliggør, at vi både må acceptere, at der er ting her i verden, som står uden for vores magt, men også at vi har et valg. Valget er, hvordan vi forholder os til det, der overgår os.

Kierkegaard er i sit forfatterskab optaget af at hjælpe det enkelte menneske til at tage livet på sig, sådan som det nu engang er. Han vil vise os, at vores forholdemåde – vores livssyn - er tilstede hele tiden i alt, hvad vi foretager os. At vi hele tiden har et valg. Valget er, om vi vil forbande mørket eller tænde et lys.

Han vil have os til at være den vi er, der hvor vi er – at træde i karakter. Først når vi forsoner os med os selv, som den vi er, og ikke som den vi gerne ville være, kan vi udvikle os. Først når vi forsoner os med livet som det er på godt og ondt, kan vi tage ansvar for vores eget liv.

Livet er en gave og en opgave. Gaven er det vi har fået - som er kommet til os udefra/ovenfra. Opgaven er at tage det liv, vi har fået på os som en opgave - og ikke som en byrde. Hver dag og hele tiden forholde os til livet og dets tilskikkelser med troen på, at der er en mulighed - at vi kan finde lyset i mørket. Trods alt.

Eksempelvis tror vi ofte, at vi bliver forhindret i at realisere vores gode liv af noget, der sker 'derude'. Af politikere, kollegerne, uduelige medarbejdere, chefen, manglende ressourcer osv. Vi har en ide om, at problemet er 'ude i samfundet' og 'noget hos de andre'. Og hvis bare nogen ryddede dette 'noget' af vejen, så kunne jeg vel nok...

Det er imidlertid ikke altid dette 'noget' derude, der er interessant. Det springende punkt for Kierkegaard er, hvordan vi forholder os til dét. Nok er mit liv en række af tilfældigheder, men måden jeg tager mine tilfældigheder på, er min. Jeg kan *få* en sygdom, men hvordan *tager* jeg den. Jeg kan *få* en svær opgave, men hvordan *tager* jeg den? Jeg kan være presset af min kone, men måden jeg forholder mig til presset på, er min egen. Jeg har måske haft en svær opvækst, det kan jeg ikke ændre på nu, men hvordan forholder jeg mig til den? Hænger jeg fast i den, eller prøver jeg at komme videre, sådan som kortene nu er fordelt? Dét er opgaven.

Kierkegaard vil vise os, at vores forholdemåde - vores livssyn - er tilstede hele tiden i alt, hvad vi foretager os. Det er på den ene side en hård byrde, men også der de frigørende kræfter ligger til at finde vores handlekraft.

Et eksempel: Mit arbejde forpestes af, at jeg har en umulig chef. Gennem længere tid har jeg derfor brugt megen god energi på at være utilfreds med både arbejdet og chefen. Blevet irriteret over alle hans fejl, mangler og forsømmelser. Talt meget med kolleger om hvor uduelig han er som leder, hvor dårlig han er til at udstikke mål og prioriteringer og skabe gode rammer for arbejdet. Hvis jeg ikke kan få ham afsat, og hvis han heller ikke er *så* umulig, at det tvinger mig til at søge et andet arbejde, så har jeg kun ét valg tilbage:

Jeg kan tage udgangspunkt i, at min chef er, som han er. Så kan jeg bruge min energi på det, *jeg* kan gøre, frem for at bruge mine kræfter på det, *han* burde gøre

anderledes: Hvordan kan jeg lære at leve med ham som et vilkår i min dagligdag? Hvad kan jeg selv gøre for at tingene ændrer sig?

Derved kan jeg frigøre min energi til at tænke i retning af: Hvordan kan jeg anskueliggøre over for ham, hvilke konsekvenser hans adfærd har for mit arbejde? Hvilke konkrete krav vil jeg stille til ham, og hvordan kan jeg gøre det, så han forstår, det er vigtigt for mig og mit arbejde? Hvilken ledelse har jeg brug for fra ham, for at kunne udføre mit arbejde ordentligt? Hvad må jeg lære at leve med? Hvad må jeg klare selv, med kollegerne, ad andre kanaler?

Hvor ofte må vi ikke gribe os selv i at brokke os over ydre 'utålelige' forhold – herunder andre menneskers svagheder og uduelighed. Ved at fokusere på alt det, vi ikke er herrer over, overser vi alt det, vi faktisk kunne gøre selv. Vi holder os selv fast i elendigheden og magtesløsheden, og kan ikke få øje på muligheden for at komme videre ved at handle selv. Derved står vi i fare for at gøre os selv til ofre.

Dermed begrænser vi ikke bare vores indflydelse på egen arbejds- eller livssituation. Vi mister efterhånden også evnen til at få øje på, hvad det er vi selv drømmer om og håber på. Hvis vi altså selv kunne bestemme, og hvis verden ikke var så uretfærdig og umulig. Hvis det er grundstemningen i vores tankegang, har vi for alvor gjort skæbnen og de ydre vilkår til en farlig magt, ved at vi har sat os selv uden for indflydelse. 'Omstændighederne' skal ændre sig, før vi kan være tilfredse, tage ansvar, handle anderledes. Hvis ikke budgettet er stort nok, hvis vejret blev dårligt, hvis min leder ikke informerede nok...

Det første skridt er at tro på, at der er en mulighed - en vej. Vi har alligevel ikke så stor indflydelse på det alle de andre idioter går og laver, så derfor skal vi gøre noget ved de ting, vi har kontrol over, og den vej rundt få indflydelse på vores egne vilkår og de andre. Vi skal tro på, at der er en mulighed - en vej.. Et lille lys i mørket. En sprække af lys. Trods alt.. Det giver en menneskelig værdighed, som vi skal holde os selv fast i. Gøre noget ved det, der står til at ændre, og så overlade det som jeg ikke kan ændre til de højere magter.

Mit budskab er *ikke*, at du skal bare tage dig sammen og lade være med at klynke. Budskabet er *ikke*, at enhver er sin egen lykkes smed, og at du selv bestemmer din lykke og din livskvalitet, som mange New Age-profeter ofte prædiker. Nej, vi har ikke lige muligheder, og vi vælger ikke selv lykken. De vigtigste ting i livet kommer til os udefra. Vi kan sidde i livssituationer, der kan gøre det overordentligt svært at få øje på nogen som helst valg og handlemuligheder. Ligesom vi jo ikke skal flygte fra livets smerte og sorg, ved at lege halleluja-optimister og tro på 'tænk positivt og klar det hele' paroler.

Mit sigte er, at bruge Kierkegaard til at få øje på, hvad vi selv kan gøre – trods alle umuligheder og nødvendigheder. Få øje på hvordan vi kan hjælpe hinanden. Der er altid en sprække af lys. Vi kan vælge om vi vil forbande mørket eller tænde et lys.

Måske er det vores mentalitet, der er smittet med denne tilbøjelighed til at 'hamstre problemer'. Vi har hver især så svært ved at forlige os med ondskab, lidelse og uretfærdighed. Og så begynder vi at lede efter syndebukke og dømmes mennesker som gode og onde. Ligesom medierne leger vi fejlfindere i en uendelighed. Nogen må have skylden. Ansvar skal placeres – hos nogen andre.

I vores kultur har det ansvarsløse offer ligefrem fået en moralsk overlegenhed og en privilegeret status i samfund og medier. Hvem er de hjælpeløse stakler, som vi skal holde med imod de onde kræfter? Alle mener, de er ofre for kræfter uden for sig selv og dermed i dybeste forstand uansvarlige for deres eget liv. Det er 'in' at være offer, og måske har vi, som historiker Henrik Jensen påpeger, skabt en ny socialkarakter: Offerrollen.

Som borgere i et moderne velfærdssamfund har vi en forestilling om, at vi selv og det offentlige kan styre alting rationelt og retfærdigt. Vi stræber efter at leve perfekte tilværelser, hvor vi forventer, at offentlige eller private serviceapparater kan tage sig af alle ubehagelige kendsgerninger. Vi er et folk som forlanger lykkegaranti, og vi er vænnet til, at 'nogen' må gøre noget.

Vores kultur har fået svært ved at rumme, at vi bliver gamle og syge, at ulykke og uretfærdighed rammer os. Det er som om vi bliver fornærmede, når vi skal acceptere tilværelsens grundvilkår. Livet er smukt, men det er også grimt.. Måske skal vi huske os selv på, at livet ikke altid er retfærdigt, men altid også har været både urimeligt og ondt. Naturlovene og morallovene er desværre ikke koordinerede.

I den offentlige debat har der udviklet sig en særlig genre, hvor debattørene på utallige måder skyder skylden på tiden og 'de andre': Demokratiets og kulturens forfald, politikernes kortsynethed, mediernes sensationslyst, manglen på fælles værdier og fællesskaber osv. Bruges der ikke lidt vel mange kræfter på at være mavesur, rakke ned, problematisere og kritisere alt det hos andre og i tiden, der er galt? Er dét ikke blevet en kulturvirus ikke kun hos kulturpessimisterne, men selv i de folkelige kredse, som i deres grundsyn netop vil holde os fast på, at vi skal holde fast i det opbyggelige, dyrke lyset frem for mørkets kræfter? Måske går vi og smitter hinanden uden sans for, hvor destruktiv og passiverende virussen er for vores evne til at leve, gribe nuét, se nye muligheder – og handle derefter.

Tænk, hvis vi gav os til at holde af vores tid på godt og ondt og tog dens udfordringer op. Så os selv som skabende mennesker frem for som livsrevisorer, der nidkært holder regnskab med tilværelsens kredit og debet. Da kunne vi bruge krudtet på spørgsmål som: Hvad er det vi ønsker at skabe? Hvordan kan vi få det bedste frem i os selv og hinanden? Hvad er det for drømme og håb, der ligger bag vores frustrationer? Thi bag enhver frustration ligger der en drøm, som ikke blev til noget. Find drømmen, og lad håbet sejre! Trods alt

Når Kierkegaard er så aktuel i dag, er det netop, fordi han er så optaget af måden vi forholder os på – vores livssyn. Tidens største udfordring ligger ikke så meget i at sikre de ydre, materielle rammer om vores liv, men om hvordan vi møder livet og dets store og små udfordringer. Vi skal tro på, at der er en mulighed - en vej. Få øje på, hvad vi selv kan gøre – trods alt. Vi kan vælge om vi vil forbande mørket eller tænde et lys - for os selv og hinanden.

Kronik bragt i Jyllandsposten den 9. september, 02.